

M.A. Sem.-4 Examination

CC-509

Indian Culture

April-2025

Time : 2-30 Hours]

[Max. Marks : 70

સૂચનાઓ: (1) બધા પ્રશ્નોના ઉત્તર આપવા જરૂરી છે.

(2) તમામ પ્રશ્નો સમાન ગુણ ધરાવે છે.

1. હિંદુ કલા અને તત્ત્વજ્ઞાનમાં દેવી દંપતિઓના પ્રતીકાત્મક નિરૂપણની સમીક્ષા કરો. (14)

અથવા

હિંદુ મૂર્તિવિજ્ઞાનમાં સંયુક્ત મૂર્તિઓ શું છે? અર્ધનારીશ્વર, હરી-હર અને ત્રિમૂર્તિનું મહત્ત્વ સમજૂતી આપો.

2. સૂર્ય, ગણપતિ, બ્રહ્મા, લક્ષ્મી અને સરસ્વતીની મૂર્તિવિજ્ઞાનિક વિશેષતાઓનું વિશ્લેષણ કરો. (14)

અથવા

સપ્તમાત્રિકાઓની મૂર્તિવિજ્ઞાન અને હિંદુ પરંપરામાં તેમના મહત્ત્વની ચર્ચા કરો.

3. બુદ્ધની પ્રાચીન મૂર્તિઓની પરંપરા અને ભારતીય કલામાં તેમની વિકાસ યાત્રા પર ચર્ચા કરો. (14)

અથવા

પાંચ ધ્યાની બુદ્ધોની સંકલ્પના અને તેમની મૂર્તિવિજ્ઞાનિક આકૃતિઓનું વિશ્લેષણ કરો.

4. જૈન ધર્મમાં ચોવીસ તીર્થંકરોની મૂર્તિવિજ્ઞાનિક આકૃતિઓને સમજાવો. (14)

અથવા

જૈન યક્ષ, યક્ષિણીઓ અને સોળ વિદ્યાદેવીઓની ભૂમિકા અને મૂર્તિવિજ્ઞાનનું વિશ્લેષણ કરો.

5. નીચેના કોઈ પણ સાત પ્રશ્નોના એક કે બે વાક્યોમાં જવાબ આપો. (7 X 2 = 14)

i) નીચેના પૈકી કયું દેવી દંપતિ બ્રહ્માંડની સર્જનાત્મક શક્તિનું પ્રતીક છે?

a) લક્ષ્મી-નારાયણ b) ઉમા-મહેશ્વર c) સાવિત્રી-બ્રહ્મા d) અર્ધનારીશ્વર

ii) હિંદુ મૂર્તિવિજ્ઞાનમાં, શિવ અને વિષ્ણુના સંગમનું પ્રતિનિધિત્વ કરતું સંયુક્ત સ્વરૂપ કયું છે?

a) ત્રિમૂર્તિ b) અર્ધનારીશ્વર c) હરી-હર d) હરી-હર-પિતામહાર્ક

iii) વિષ્ણુના અવતારોમાં કયું સ્વરૂપ અર્ધ-મનુષ્ય અને અર્ધ-સિંહરૂપ છે?

a) વામન b) કૃર્મ c) નરસિંહ d) મત્સ્ય

iv) નીચેના પૈકી કયો દેવતા સપ્તમાત્રિકાઓમાં સમાવિષ્ટ નથી?

a) બ્રાહ્મણી b) વૈષ્ણવી c) ચામુંડી d) સરસ્વતી

v) નીચેના પૈકી કયો અષ્ટ દિક્પાલ દક્ષિણ દિશા સાથે સંકળાયેલો છે?

a) ઇન્દ્ર b) યમ c) વરુણ d) કુબેર

vi) હિંદુ મૂર્તિવિજ્ઞાનમાં સૂર્યદેવનું સામાન્યપણે કેવી રીતે નિરૂપણ થાય છે?

a) સાત ઘોડાઓ વાળી રથસવારી તરીકે c) ચાર હાથ સાથે કમળ પર બેઠેલા

b) શંખ, ચક્ર અને ગદા ધારણ કરીને d) અર્ધ-મનુષ્ય, અર્ધ-પ્રાણી સ્વરૂપમાં

vii) લક્ષ્મી માતા સાથે સામાન્ય રીતે કયા પ્રતીકો જોડાયેલા છે?

a) ત્રિશૂળ અને ઢોલ b) પુસ્તક અને માળા

c) કમળ અને સોનાનું કલશ d) કુહાડી અને તૂટેલું દાંત

viii) બુદ્ધની સૌથી પ્રાચીન મૂર્તિઓ માટે જાણીતી કઈ શૈલી છે?

a) અજંતા b) ગાંધાર c) ખજુરાહો d) પાળા

ix) નીચેના પૈકી કયો ધ્યાની બુદ્ધ પશ્ચિમ દિશા સાથે સંબંધિત છે?

a) અક્ષોભ્ય b) અમિતાભ c) રત્નસંભવ d) અમોઘસિદ્ધિ

x) ભવિષ્યના બુદ્ધ તરીકે કયા બોધિસત્ત્વને ઓળખવામાં આવે છે?

a) અવલોકિતેશ્વર b) મંજુશ્રી c) મેઘત્રેય d) વજ્રપાણી

xi) બૌદ્ધ મૂર્તિવિજ્ઞાનમાં, બુદ્ધ સાથે જોડાયેલી દિવ્ય સ્ત્રી શક્તિઓને શું કહે છે?

a) અપ્સરા b) ડાકિની c) બુદ્ધ-શક્તિ d) માતૃકા

xii) કયા તીર્થંકર સાથે સિંહનું પ્રતીક જોડાયેલું છે?

a) ઋષભનાથ b) નેમિનાથ c) પારશ્વનાથ d) મહાવીર

(P.T. ૦)

M. A. SEMESTER-IV INDIAN CULTURE-INDOLOGY
Subject: - **Studies in Indian Iconography-2 (INCL- 509)**

Time: **2 hrs 30 minute**

Instructions: (1) Attempt all the questions.

(2) All questions carry equal marks.

Full Marks- 70

1. Examine the Representation of Divine Couples in Hindu Art and Philosophy. (14)
Or
What are composite images in Hindu iconography? Explain the significance of Ardhanarishvara, Hari-Hara, and Trimurti.
 2. Analyse the Iconographic Features of Surya, Ganapati, Brahma, Lakshmi, and Sarasvati. (14)
Or
Discuss the Iconography and Significance of the Saptamatrikas in Hindu Tradition.
 3. Discuss the Antiquity of the Buddha Image and Its evolution in Indian Art. (14)
Or
Analyse the Concept and Iconographic Forms of the Five Dhyani Buddhas.
 4. Explain the Iconographic Forms of the Twenty-Four Tirthankaras in Jainism. (14)
Or
Analyze the Role and Iconography of Jain Yakshas, Yakshinis, and the Sixteen Vidyadevis.
5. **Answer any seven questions in one or two sentences.** **7 X 2= 14**
- i. **Which of the following divine couples represents the creative aspect of the universe?**
a) Lakshmi-Narayana b) Uma-Maheshvara c) Savitri - Brahma d) Ardhanarishvara
 - ii) **In Hindu iconography, which composite form represents the union of Vishnu and Shiva?**
a) Trimurti b) Ardhanarishvara c) Hari-Hara d) Hari-Hara-Pitamaharka
 - iii) **Which incarnation of Vishnu is depicted as a half-man, half-lion form?**
a) Vamana b) Kurma c) Narasimha d) Matsya
 - iv) **Which of the following deities is NOT part of the Saptamatrikas?**
a) Brahmani b) Vaishnavi c) Chamundi d) Sarasvati
 - v) **Which Ashta Dikpala is associated with the southern direction?**
a) Indra b) Yama c) Varuna d) Kubera
 - vi) **How is Surya typically depicted in Hindu iconography?**
a) Riding a chariot drawn by seven horses b) Seated on a lotus with four arms
c) Holding a conch, discus, and mace d) Having a half-human, half-animal form
 - vii) **Which of the following attributes is commonly associated with Lakshmi?**
a) Trident and drum b) Book and rosary
c) Lotus and pot of gold d) Axe and broken tusk
 - viii) **Which of the following schools of art is known for creating the earliest Buddha images?**
a) Ajanta b) Gandhara c) Khajuraho d) Pala
 - ix) **Which Dhyani Buddha is associated with the western direction?**
a) Akshobhya b) Amitabha c) Ratnasambhava d) Amoghasiddhi
 - x) **Which Bodhisattva is regarded as the future Buddha?**
a) Avalokiteshvara b) Manjushri c) Maitreya d) Vajrapani
 - xi) **In Buddhist iconography, the divine female energies associated with Buddhas are called:**
a) Apsaras b) Dakini c) Buddha-Shaktis d) Matrikas
 - xii) **Which Tirthankara is associated with the symbol of a lion?**
a) Rishabhanatha b) Neminatha c) Parshvanatha d) Mahavira

